

Роман БОНЧУК,

orcid.org/0009-0007-1800-819X

аспірант кафедри образотворчого мистецтва та реставрації

Карпатського університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) megabonchuk13@gmail.com

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КРАСИ, ГАРМОНІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОСТІ В МИСТЕЦТВІ ТА ФІЛОСОФІЇ

Стаття присвячена феноменологічному дослідженню категорій краси, гармонії та сексуальності у філософії, психології та мистецтві. У роботі здійснено цілісний аналіз історико-філософської еволюції уявлень про красу, починаючи від античних концепцій міри та пропорцій і до сучасних інтерпретацій, у яких краса розуміється як акт свідомого переживання істини та духовної присутності людини у світі. Автор простежив, як зміна культурних і філософських парадигм впливала на осмислення гармонії як принципу впорядкування буття та на розуміння сексуальності як естетичного і духовного феномена, що поєднує тілесне, емоційне і символічне.

У дослідженні розкрито основні підходи до трактування краси й гармонії у творчості Платона, Арістотеля, Августина, Канта, Гегеля, Гуссерля, Мерло-Понті, Фуко та інших мислителів. Узагальнено, що феноменологічна традиція зміщує фокус від об'єктивних властивостей предмета до внутрішнього досвіду сприйняття, у якому краса постає подією свідомості, а гармонія способом духовного упорядкування світу. Окрему увагу приділено психоаналітичним, когнітивним і культурологічним підходам, що пояснюють взаємозв'язок між тілесністю, емоційністю та творчістю у формуванні естетичного досвіду.

Автор проаналізував відображення феноменів краси, гармонії та сексуальності у творах різних епох від античної скульптури до модерного і постмодерного мистецтва. Показано, що мистецтво є віддзеркаленням філософського пошуку гармонії між внутрішнім і зовнішнім світом, між чуттєвим і духовним. У межах статті запропоновано узагальнену авторську модель триєдності краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних вимірів естетичного буття. Краса визначається як момент духовного одкровення, що відкриває істину через споглядання; гармонія постає як принцип рівноваги і впорядкованості різноманіття; сексуальність розуміється як енергія життєвого самовираження, що поєднує тілесне і духовне начала. Автор доводить, що феноменологія краси не обмежується межами естетики, а розкриває онтологічну природу людини, у якій взаємодіють дух, тіло і творчість як три основні форми буття.

Ключові слова: феноменологія, краса, гармонія, сексуальність, тілесність, естетичний досвід, духовність, культура, мистецтво, самопізнання.

Roman BONCHUK,

orcid.org/0009-0007-1800-819X

Postgraduate at the Department of Art and Renovation

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) megabonchuk13@gmail.com

THE PHENOMENOLOGICAL INTERPRETATION OF BEAUTY, HARMONY, AND SEXUALITY IN ART AND PHILOSOPHY

The article is devoted to the phenomenological study of the categories of beauty, harmony and sexuality in philosophy, psychology and art. The work carries out a holistic analysis of the historical and philosophical evolution of ideas about beauty, starting from ancient concepts of measure and proportion to modern interpretations, in which beauty is understood as an act of conscious experience of truth and spiritual presence of a person in the world. The author traced how the change in cultural and philosophical paradigms influenced the understanding of harmony as a principle of ordering existence and the understanding of sexuality as an aesthetic and spiritual phenomenon that combines the bodily, emotional and symbolic.

The study reveals the main approaches to the interpretation of beauty and harmony in the works of Plato, Aristotle, Augustine, Kant, Hegel, Husserl, Merleau-Ponty, Foucault and other thinkers. It is generalized that the phenomenological tradition shifts the focus from the objective properties of the object to the internal experience of perception, in which beauty appears as an event of consciousness, and harmony as a way of spiritual ordering of the world. Special attention is paid to psychoanalytic, cognitive and cultural approaches that explain the relationship between corporeality, emotionality and creativity in the formation of aesthetic experience.

The author analyzed the reflection of the phenomena of beauty, harmony and sexuality in the works of different eras from ancient sculpture to modern and postmodern art. It is shown that art is a reflection of the philosophical search for harmony between the inner and outer world, between the sensual and the spiritual.

The article proposes a generalized author's model of the trinity of beauty, harmony and sexuality as interconnected dimensions of aesthetic existence. Beauty is defined as a moment of spiritual revelation that reveals the truth through contemplation; harmony appears as a principle of balance and order of diversity; sexuality is understood as the energy of vital self-expression, combining the bodily and spiritual principles. The author proves that the phenomenology of beauty is not limited to the boundaries of aesthetics, but reveals the ontological nature of man, in which spirit, body and creativity interact as three basic forms of being.

Key words: *phenomenology, beauty, harmony, sexuality, corporeality, aesthetic experience, spirituality, culture, art, self-knowledge.*

Постановка проблеми. Проблематика феноменології краси, гармонії та сексуальності належить до центральних у системі сучасного гуманітарного знання, оскільки відображає процеси переосмислення природи естетичного досвіду, тілесності й духовності в умовах культурної та світоглядної трансформації ХХІ століття. У традиційній естетиці краса розглядалася як об'єктивна властивість досконалих форм або як результат відповідності між частинами і цілим, проте феноменологічна філософія запропонувала інший вимір – розуміння краси як події свідомості, у якій відкривається істина буття через сприйняття. Гармонія перестає бути статичною пропорцією і постає динамічною структурою, що формується у процесі переживання, а сексуальність не редукується до біологічного чи психоаналітичного рівня, а осмислюється як форма духовно-тілесного саморозкриття людини.

Прагнення людини осмислити закони буття, розшифрувати структуру дійсності й виявити глибинні принципи гармонії належить до найдавніших імпульсів філософської та мистецької свідомості. В історії культури мистецтво функціонувало як дзеркало історії, у якому відбивалася духовна еволюція людства, трансформація цінностей і моральних орієнтирів. У формах скульптури, архітектури, театру, кінематографа, живопису та літератури простежується не лише естетичний ідеал епохи, а й філософський пошук гармонії між людиною і всесвітом, між зовнішньою формою і внутрішнім змістом. Особливо показовим є феномен жіночої сексуальності, що в різні історичні періоди набував протилежних значень: від сакралізованого возвеличення як втілення творчої сили життя до демонізації і репресії в епохи домінування аскетичних або патріархальних моделей мислення. Амбівалентність цього явища відображає символічну природу тілесності, у якій зосереджено не лише соціальні та моральні уявлення, а й універсальні архетипи краси, гармонії та творчого саморозкриття буття. Звернення до аналізу художніх образів і символів, що передають подібну динаміку, дає змогу виявити закономірності культурної еволюції та глибше зрозуміти роль краси і гармонії як феноменів, здатних розкрити сутність універсальних законів світобудови.

Наукова складність проблеми полягає у тому, що сучасна культура одночасно деконструє класичні уявлення про красу й гармонію та прагне до нової їх інтеграції на рівні досвіду. Під впливом постмодернізму, цифрової естетики, феміністичної й тілесно-орієнтованої філософії відбувається зміщення акцентів від об'єкта до суб'єкта, від форми до процесу сприйняття, від естетичної норми до екзистенційного переживання. У цій ситуації виникає потреба у феноменологічному аналізі краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних способів буття свідомості у світі, що дозволяє відновити цілісність розуміння естетичного досвіду людини.

Аналіз досліджень. Проблематика феноменології краси, гармонії та сексуальності активно розробляється у філософії, культурології, психології та мистецтвознавстві, де дослідники прагнуть осмислити природу естетичного досвіду як форми пізнання світу. Сучасні праці засвідчують відхід від традиційних раціоналістичних концепцій прекрасного до феноменологічного підходу, що розглядає красу як подію свідомості, у якій відбувається розкриття буття через інтенціональний акт сприйняття. У сучасному західному філософському дискурсі увагу до феноменології краси привертають роботи Б. Кудакла і Т. Роалда (Kudahl & Roald, 2024: 45–61), де краса розглядається як досвід тілесної присутності у світі, що інтегрує емоційне, чуттєве та духовне. А. Демут пропонує інтерпретацію краси як онтологічного виявлення гармонії свідомості і дійсності, наголошуючи на єдності естетичного і феноменологічного досвіду (Démuth, Démuthová, 2018: 82–94). Схожий напрям розвиває А. Хойос Моралес (Hoyos Morales, 2025: 81–99), який досліджує феномен природи як естетичний і феноменологічний простір саморозкриття буття.

Тілесно-антропологічний аспект феноменології естетичного осмислюється у працях Г. Чміля і Н. Корабльової. Українські автори аналізують тіло як комунікативну та символічну структуру, у якій зосереджено взаємодію духовного і матеріального. Вони підкреслюють, що тілесність є не лише біологічним явищем, а й формою смислотворення, у якій розгортається феноменологічний

вимір краси та сексуальності (Чміль, Корабльова, 2020: 19–40).

Дослідження феноменології естетичного досвіду в контексті художньої творчості представлено у статті С. Ділея (DeLay, 2024: 80), де показано, як художній текст стає простором тілесного і духовного переживання істини. Водночас аналіз українського літературного матеріалу, запропонований Ф. Штейнбуком, розкриває амбівалентність еротичного начала в національній культурі як простору боротьби між сакральним і профанним (Штейнбук, 2021: 148–152).

Інший напрям феноменологічного осмислення краси представлений у дослідженні Л. Перловського (Perlovsky, 2010: 1–26), де запропоновано когнітивну модель естетичного досвіду, у якій краса постає як результат гармонізації внутрішніх когнітивних структур. Схожий підхід демонструють БінЦзян та Кріс де Райке (Jiang & de Rijke, 2021: 1–15), які розробляють поняття структурної краси як закономірності, що поєднує об'єктивні пропорції і суб'єктивне сприйняття.

Мета статті – здійснити комплексне феноменологічне дослідження категорій краси, гармонії та сексуальності як взаємопов'язаних способів пізнання буття у філософському, психологічному та мистецькому вимірах. Завданням є виявлення історико-філософських етапів становлення цих понять, аналіз їхнього відображення у творах мистецтва різних епох, а також визначення ролі тілесності, духовності та емоційності у формуванні естетичного досвіду людини.

Виклад основного матеріалу. Феноменологічне осмислення категорій краси, гармонії та сексуальності потребує насамперед термінологічного уточнення, оскільки кожне з цих понять має складну багатовимірну структуру, що формується на перетині онтологічного, естетичного, психологічного та культурологічного вимірів. Їхній зміст змінювався впродовж історії філософії, відображаючи духовні пошуки людини, естетичні ідеали епохи та способи сприйняття буття через чуттєвий досвід. Саме тому у феноменологічному підході вони розглядаються не як сталий набір характеристик, а як живі феномени, через які свідомість відкриває істину світу.

Термін краса (грец. kallos, лат. pulchritudo) упродовж історії філософської думки означав не лише естетичну якість предмета, а й спосіб розкриття істини через споглядання. У Платона краса постає як відблиск вічної ідеї, що пробуджує у душі спогад про світ ідей; Арістотель визначав прекрасне як поєднання порядку, симетрії та визначеності. У добу Відродження краса ототожнювалася з про-

порційністю і рівновагою форм, а Іммануїл Кант у Критиці здатності судження пов'язував її з безкорисливим задоволенням, яке не має утилітарної мети, але викликає відчуття гармонійного співвідношення частин і цілого (Pappas, 2024).

Філософське пізнання феномену краси оформилося в окрему галузь знання – естетику, термін якої вперше ввів німецький філософ Олександр Готліб Баумгартен для позначення нового розділу філософії, що досліджує природу чуттєвого пізнання. Початкові уявлення про естетичне базувалися переважно на чуттєвому сприйнятті дійсності, що визначало її як сферу емоційного і тілесного досвіду. Уже Іммануїл Кант у працях «Критика чистого розуму» та «Критика здатності судження» систематизував естетичне мислення, виокремивши категорії прекрасного і піднесеного. Якщо прекрасне, за Кантом, має форму і межі, то піднесене виходить за будь-які окреслення, репрезентуючи безмежність і внутрішню свободу духу (Beck, 1969: 45–47).

У подальшій еволюції естетика втратила суто сенсуалістичний характер і перетворилася на науку про закони краси, мистецтва та творчості. Вона охопила як чуттєвий, так і духовний досвід людини, пояснюючи гармонію між формою і змістом, матеріальним і трансцендентним. Особливе значення у формуванні сучасного розуміння краси відіграло мистецтво, яке поступово набуло самодостатності в добу Відродження, коли художня діяльність звільнилася від теологічних настанов і набула автономного статусу, адже в цей період сакральні сюжети почали осмислюватися через реалістичну форму, що призвело до секуляризації естетичного досвіду. Фрідріх Шіллер у «Листах про естетичне виховання людини» трактував естетику як форму пізнання, що поєднує моральне, духовне і чуттєве начала людини (Schiller, 1794: 5–7). У XX столітті Менлі Голл у праці «The Secret Teachings of All Ages» (1928) розкриває красу як наслідок споглядання ритму, симетрії та гармонії, у яких відображається космічна впорядкованість. Гармонія, у цьому контексті, постає структурним компонентом краси, а симетрія і ритм найповніше виявляються в архітектурі та музиці, де вони функціонують як універсальні принципи упорядкування простору та часу (Hall, 1928: 54–56).

Емпіричний характер сприйняття краси найповніше розкривається в мистецтві: живописі, скульптурі, ансамблях і особливо у вітражах. Олдос Гакслі детально описував «магію» світла, яке проходить крізь кольорові фрагменти скла й збирає розрізнене в цілісний образ; мозаїчність

такого споглядання корелює з тим, як свідомість збирає «картину світу». Симетрія тут працює як заснова рівноваги: порушення міри руйнує естетичну цілісність, тоді як збережений баланс підтримує форму й сенс (Nuxley, 1963: 14–15).

Жиль Делез і Фелікс Гваттарі пропонують ризоматичну модель: множинні центри й динамічні зв'язки теж здатні породжувати гармонію (аналог інтернет-мереж). Нейроестетика за В. С. Рамачандраном уточнює «ознаки досконалості»: симетрію, порядок, ритм, метафору та дозовану гіперболізацію (Ramachandran, 2011: 132–135). У межах теми сексуальності й любові мистецтво часто працює через сублімацію (З. Фройд; також Й. Брейер) та напруження з «Тінню» (К. Юнг): від міфологічних історій Зевса й Деметри або Клеопатри й Цезаря – до модерних біографічних пар Далі й Гала, Фріда Кало й Дієго Рівера; ефект співпереживання підсилюють «дзеркальні» нейрони й феномен, відомий як «синдром Стендаля».

Поняття гармонії (грец. *harmonia* – поєднання, узгодженість) історично пов'язане з уявленням про космічний порядок і цілісність буття. Для піфагорійців гармонія означала числове співвідношення, що визначає лад Всесвіту, а у Платона – принцип упорядкування душі й держави. В епоху Відродження гармонія тлумачилася як прояв божественного задуму, втілений у «золотій пропорції» людського тіла. Гегель у своїй естетиці розглядав гармонію як момент діалектичної єдності протилежностей у розвитку духу, тобто як динамічну взаємодію форми та змісту, індивідуального й загального (Гурлева, 2018: 67–81).

Гармонія у філософсько-естетичному вимірі постає як цілісність і внутрішня узгодженість усіх аспектів людського буття – духовного, тілесного та соціального. Її сутність полягає у злагоді між тілом і душею, у рівновазі між раціональним і емоційним, матеріальним і духовним початками. Як зазначає В. В. Клименко, гармонія є станом, у якому людина досягає внутрішньої рівноваги, цілісності переживань і впорядкованості дій, що забезпечує її здатність до гармонійного співіснування з довкіллям. Водночас дисгармонія, зауважує дослідник, постає як руйнування цієї єдності, коли внутрішня система особистості втрачає узгодженість, а душевна структура зазнає дезорганізації. Дисгармонійний стан, у цьому сенсі, не лише порушує рівновагу між тілом і свідомістю, а й свідчить про втрату духовного центру, який утримує людину в стані єдності з навколишнім світом. Відтак, гармонія не є пасивним станом спокою, а динамічним процесом упорядкування внутрішнього і зовнішнього світів людини (Клименко, 2006: 38–39).

Категорія сексуальності має складний культурно-антропологічний характер і значно виходить за межі біологічного. Якщо у класичній філософії вона здебільшого редукувалася до природного потягу, то у XX столітті завдяки працям З. Фрейда, Ж. Лакана, М. Фуко, Ю. Крістєвої та Ж. Дельоза сексуальність стала осмислюватися як соціокультурний феномен, що структурує людську суб'єктивність. Для М. Мерло-Понті сексуальність – це не інстинкт, а спосіб пізнання світу через тілесність, форма буття «у світі» не лише розумом, а всім чуттєвим єством. У феноменологічній перспективі еротичне не є редукованим до тілесного, а виступає способом духовного діалогу, у якому тіло стає посередником істини (Merleau-Ponty, 1945: 168–170).

У межах теми любові та сексуальності мистецтво розкриває глибинні психологічні процеси, пов'язані з сублімацією, яку Зигмунд Фройд розглядав як механізм перетворення сексуальної енергії на творчу, а Йозеф Брейер як форму психічного перенесення, що знімає напруження й вивільняє приховані потяги. У цьому контексті творчий акт стає своєрідним трансформатором лібідозної енергії у форму естетичного досвіду. Карл Густав Юнг, у свою чергу, пов'язував мистецтво із взаємодією свідомого і підсвідомого, де «Тінь» уособлює витіснені сторони людської психіки, що виявляються через образи, еротичні символи та художні архетипи (Тінь у психології, 2023). У цьому сенсі сюжет любові й сексуальності стає не лише емоційним, а й духовним простором самопізнання, у якому зливаються потяг, ніжність, боротьба й трансцендентність. Історія мистецтва пропонує низку прикладів такої взаємодії: від міфологічних оповідей про Зевса і Деметру, Клеопатру і Цезаря до модерних біографічних союзів, у яких любов набуває метафізичного виміру, як у Далі й Гали чи Фріди Кало й Дієго Рівера.

Нейроестетика доповнює це пояснення, розкриваючи, що сприйняття любові й еротизму в мистецтві ґрунтується на роботі «дзеркальних» нейронів, які забезпечують емпатичне співпереживання емоцій персонажів або образів (Rizzolatti et al., 1996: 131–141). Механізм емпатійного співпереживання, зумовлений активністю «дзеркальних» нейронів, здатен провокувати інтенсивні фізіологічні реакції, зокрема феномен, відомий як «синдром Стендаля», коли надлишок естетичних вражень спричиняє стан емоційного потрясіння та ейфорії. Унаслідок цього мистецтво, звертаючись до теми сексуальності, не лише репрезентує тілесність, а й актуалізує духовно-психічну енергію людини, трансформуючи чуттєве у метафізичне.

Таким чином, у феноменологічному контексті краса, гармонія та сексуальність розглядаються не як окремі естетичні або моральні категорії, а як взаємопов'язані способи виявлення буття людини у світі. Вони формують цілісну структуру досвіду, у якій краса є актом відкриття, гармонія актом упорядкування, а сексуальність актом тілесного й духовного співбуття зі світом, що дозволяє говорити про феноменологію краси як про онтологію людського досвіду, у якій поєднуються чуттєвість, інтенціональність і творчість.

Як уже зазначалося вище, мистецтво є найповнішим віддзеркаленням естетичного досвіду людства, у якому візуалізується пошук гармонії, духовності та тілесності. Відповідно до цього, аналіз художніх творів різних епох дозволяє простежити, як філософські уявлення про красу трансформувалися у конкретних формах образотворчої мови. В античному мистецтві, зокрема в скульптурах Поліклета «Дорифор» і Праксителя «Афродіта Кнідська», відображено ідеал пропорційності, ритму й рівноваги, що уособлює гармонію тіла й духу. У цьому розумінні античне мистецтво утверджує космічну ідею міри, де тілесність не суперечить духовному, а навпаки є його видимим втіленням.

У середньовічному мистецтві, на відміну від античного, акцент зміщується на символічне й сакральне. Як свідчить аналіз іконографічних канонів, краса втрачає земний вимір і постає знаком божественного світла. Ікона Богородиці у візантійській традиції не зображує тілесність, а виражає духовну присутність, використовуючи умовність лінії, площинність і золоте тло як метафору вічності. Таким чином, гармонія тут отожднюється з духовним порядком, а естетичне з проявом святості.

У ренесансному мистецтві, відбувається повернення до людиноцентризму. Прикладом може слугувати «Весна» Сандро Боттічеллі, де краса має багатозначний зміст: від тілесної витонченості до духовного натхнення. У «Давиді» Мікеланджело гармонія пропорцій тіла поєднується з внутрішньою силою характеру – символом духовної перемоги над хаосом. Згідно з цим, мистецтво Ренесансу демонструє рівновагу між формою і змістом, тілесним і божественним, чуттєвим і метафізичним.

Бароко розкриває красу як драматичний рух, динаміку та емоційне напруження. У «Екстазі святої Терези» Дж. Л. Берніні гармонія переходить у стан внутрішнього збудження, а тілесність і духовність переплітаються в одному переживанні. Аналогічно, у живописі Караваджо чуттєвість

тілесної форми поєднується з трагічним світлом духовного одкровення. У такий спосіб мистецтво цієї доби розширює межі естетичного, включаючи еротичне як форму божественної енергії.

Новий час і доба Просвітництва привносять до мистецтва раціональну гармонію та симетрію. У живописі класицизму Ж. Л. Давід, «Клятва Горациїв» краса набуває морального змісту, поєднуючи етичне й естетичне. Проте вже у романтизмі Ф. Гойя, Е. Делакруа переважає ідея внутрішньої свободи й емоційного піднесення, де гармонія не статична, а драматично напружена.

У ХХ столітті, як свідчать результати аналізу модерного мистецтва, поняття краси й гармонії зазнають радикального переосмислення. У творчості Густава Клімта «Поцілунок» чуттєвість перетворюється на декоративну символіку, де сексуальність підноситься до рівня сакрального обряду. У полотнах Амедео Модільяні тілесність зберігає спокій і медитативність, набуваючи метафізичного спокою. У творах Сальвадора Далі «Народження бажання», «Метаморфоза Нарциса» сексуальність трансформується в архетипічний образ несвідомого, що виявляє юнгіанські мотиви тіні та лібідо.

Отже, аналіз творів різних епох дозволяє зробити висновок, що феномени краси, гармонії та сексуальності у мистецтві відображають не лише естетичні смаки, а й глибинні філософські структури буття. Зміна художніх форм засвідчує перехід від сакрального до антропоцентричного, від гармонійного до множинного, від ідеалу до досвіду. У цьому сенсі мистецтво не просто ілюструє філософські концепції, а є їх живою лабораторією, у якій розкривається онтологічний і психологічний зміст краси як способу пізнання світу.

При цьому спільним залишався зв'язок між тілесним і духовним початками, який у мистецтві найповніше реалізувався через феномен сексуальності. У зв'язку з цим доцільно перейти до глибшого аналізу сексуальності як феномену естетичного переживання, що синтезує філософський, психологічний і мистецький аспекти пізнання краси та гармонії.

На нашу думку, узагальнюючи здійснений теоретико-естетичний і культурологічний аналіз, феноменологічна сутність краси, гармонії та сексуальності утворює єдину систему духовно-чуттєвого пізнання, в якій кожен елемент має власне смислове навантаження, але повноцінно розкривається лише у взаємодії з іншими, отже, гармонія та сексуальність функціонують як три координати людського досвіду, що дозволяють досягнути багатовимірності буття через чуттєві, інтелектуальні й духовні акти.

Краса, на наш погляд, є онтологічним центром усієї естетичної системи. Вона постає не як власність речей, а як форма духовного відкриття, момент одкровення, у якому людська свідомість вловлює істину буття через образ, звук чи дотик. У феноменологічному вимірі краса – це подія зустрічі свідомості зі світом, акт прозріння, у якому виявляється смислова глибина речей. Вона поєднує в собі споглядання й творення, розум і почуття, раціональне й ірраціональне. Тому краса є способом буття людини у світі, через який здійснюється духовне самоствердження та пошук універсального сенсу.

Гармонія, у свою чергу, виконує структурно-організаційну функцію, забезпечуючи порядок у різноманітності та міру у вираженні. Її сутність полягає у поєднанні протилежностей, у досягненні рівноваги між формою і змістом, тілесним і духовним, емоційним і раціональним. У мистецькому вимірі гармонія виступає як архітектоніка світу, вона надає структурі динамічності, ритму, логіки, водночас зберігаючи внутрішню цілісність. У філософському сенсі гармонія є метафорою впорядкованості всесвіту, що віддзеркалюється у внутрішньому ладі людини. У психологічному – це відчуття рівноваги, яке виникає під час естетичного переживання, коли хаос сприйняття перетворюється на впорядкований смисловий образ.

Сексуальність, у цій триєдиній системі, набуває енергетично-екзистенційного змісту. Вона є джерелом життєвої сили, імпульсом до творення, який спрямовує людину до самопізнання і духовного зростання. На відміну від біологічного потягу, естетично осмислена сексуальність – це не лише чуттєва, а й символічна мова, у якій тіло виступає знаком духовної енергії. Саме в цій площині формується зв'язок між еротичним і сакральним, між бажанням і творчістю. Сексуальність у мистецтві набуває значення метафори життєдайності, внутрішнього пульсу, що визначає динаміку естетичного процесу. Через неї людина переживає не лише потяг, а й глибинну єдність із буттям – гармонію між природним і культурним, матеріальним і духовним. Взаємодія цих трьох начал формує універсальний механізм естетичного досвіду, де духовне відкривається через тілесне, а форма стає посередником істини.

Висновки. Проведене дослідження дало можливість зробити висновок, що феноменологія краси, гармонії та сексуальності відображає цілісну природу естетичного досвіду людини. У цій системі краса виконує функцію духовного одкровення, гармонія принцип впорядкування багатоманітності форм, а сексуальність енергію

творчого становлення, через яку розкривається єдність тілесного й духовного вимірів буття. У сукупності ці категорії утворюють триєдину структуру людського самопізнання, де чуттєвість, інтелект і духовність перебувають у стані взаємодоповнення.

Результати дослідження підтверджують, що у феноменологічному підході краса перестає бути об'єктивною властивістю речей і набуває онтологічного змісту як спосіб явлення істини у свідомості. Гармонія, своєю чергою, постає не лише як математична пропорція чи естетична рівновага, а як динамічна взаємодія форм і смислів, що забезпечує цілісність сприйняття світу. Сексуальність виявляється не редукованою до інстинкту, а інтерпретується як символічна мова духовно-творчої енергії, у якій формується людська ідентичність і переживається глибинний зв'язок з універсумом.

У підсумку можна стверджувати, що мистецтво, філософія та психологія виявляють єдність у трактуванні краси як феномена, який поєднує духовне та матеріальне. Візуальні, звукові та літературні форми стають засобом феноменологічного розкриття буття, де тілесність виступає посередником істини, а гармонія – законом внутрішньої впорядкованості світу. Таким чином, феноменологія краси є не лише естетичною, а й антропологічною концепцією, що описує людину як центр духовного, тілесного та креативного універсуму.

Перспективи подальшого вивчення феноменології краси, гармонії та сексуальності вбачаються у розширенні міждисциплінарного підходу, який поєднує філософську, психологічну, культурологічну та мистецтвознавчу методологію. Подальше дослідження може бути спрямоване на виявлення зв'язку між феноменологічним досвідом краси і морально-етичними цінностями, що формують духовну культуру сучасної людини.

Доцільним є також глибше дослідження взаємозв'язку між естетичним переживанням і психологічними механізмами емпатії, катарсису та самопізнання, що дозволить осмислити красу не лише як філософську категорію, а як дієвий чинник формування цілісної особистості.

Перспективним напрямом є порівняльне вивчення концепцій краси та гармонії у західній і східній філософських традиціях, що сприятиме виявленню універсальних закономірностей духовного досвіду людства. У межах отриманих результатів також варто продовжити аналіз художніх форм репрезентації тілесності та сексуальності як способів вираження екзистенційних і творчих пошуків людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kudahl B., Roald T. Touched by beauty: a qualitative inquiry into phenomenology of beauty. *Continental Philosophy Review*. 2024. Vol. 57. P. 45–61. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09667-4>
2. Démuth A., Démuthová S. One Phenomenological Approach to Beauty. *European Scientific Journal*. February 2018. Special Edition. P. 82–94. DOI: <https://doi.org/10.19044/esj.2018.c3p7>
3. Hoyos Morales A. As If It Were Nature. A Phenomenological Reading of the Concept of Natural Beauty. *Continental Philosophy Review*. 2025. Vol. 58. P. 81–99. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09652-9>
4. Чміль Г. П., Кораблєва Н. С. Тіло як реальність у знаковій системі екранної культури та сексуальність як її ідеологія. *Культурологічна думка* 2020. № 17. С. 19
5. DeLay S. “Right Perception, Right Worship”: Beauty and Life-Affirmation in Marilynne Robinson’s Phenomenological Fiction. *Zeal: A Journal for the Liberal Arts*. 2024. Vol. 3, No. 1. P. 80–92
6. Perlovsky, L. Beauty and Art. Cognitive Function, Evolution, and Mathematical Models of the Mind [Electronic resource]. *WebmedCentral Psychology*, 2010, Vol. 1, No. 12. Available at: http://www.webmedcentral.com/article_view/1322
7. Jiang B., de Rijke C. Structural Beauty: A Structure-based Approach to Quantifying the Beauty of an Image. 2021. 15 p. URL: <https://arxiv.org/pdf/2104.11100>
8. Pappas N. Plato’s Aesthetics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2025 Edition) eds. Edward N. Zalta, Uri Nodelman. Stanford University, 2024. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2025/entries/plato-aesthetics>
9. Beck L. W. Early German Philosophy. Cambridge, MA : Belknap Press, 1969. 342 p.
10. Schiller, F. Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen. Stuttgart: Reclam, 1794. 117 p.
11. Hall. M. P. *The Secret Teachings of All Ages: An Encyclopedic Outline of Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian Symbolical Philosophy*. Los Angeles: Philosophical Research Society, 1928. 245 p. URL: https://archive.org/details/theseecretteachingsofallages_202003
12. Visionary Experience. *The Library*. URL: <https://www.organism.earth/library/document/visionary-experience>.
13. Ramachandran, V. S. Neuroaesthetics: A Coming of Age Story. *Journal of Cognitive Neuroscience*. 2011. Vol. 23, Issue 1. P. 132–135.
14. Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості : монографія. О.М. Кокун, В.В. Клименко, О.М. Корніяка. О.Р. Малхазов [та ін.] ; за ред. О.М. Кокун. Р.І. Київ: Педагогічна думка, 2015. С. 16–51.
15. Гурлєва Т. С. Дослідження поняття "гармонія" в аспекті життєвих смислів особистості. *Психологічний часопис*. 2018. № 6. С. 67–81.
16. Merleau-Ponty M. *Phénoménologie de la perception*. Paris : Gallimard, 1945. 531 p.
17. Тінь у психології: подорож до глибин власного "Я". *Портал Езотера*. URL: <https://esotera.space/spiritual/psychology/shadow-in-psychology/>.
18. Rizzolatti, G., Fadiga, L., Gallese, V., & Fogassi, L. Premotor cortex and the recognition of motor actions. *Cognitive Brain Research*. 1996. Vol. 3, No. 2. P. 131–141. DOI: [https://doi.org/10.1016/0926-6410\(95\)00038-0](https://doi.org/10.1016/0926-6410(95)00038-0)

REFERENCES

1. Kudahl, B., & Roald, T. (2024). *Touched by beauty: A qualitative inquiry into phenomenology of beauty*. *Continental Philosophy Review*, 57, 45–61. <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09667-4>
2. Démuth, A., & Démuthová, S. (2018, February). *One phenomenological approach to beauty*. *European Scientific Journal*, Special Edition, 82–94. <https://doi.org/10.19044/esj.2018.c3p7>
3. Hoyos Morales, A. (2025). *As if it were nature: A phenomenological reading of the concept of natural beauty*. *Continental Philosophy Review*, 58, 81–99. <https://doi.org/10.1007/s11007-024-09652-9>
4. Chmil, H. P., & Korablova, N. S. (2020). *Tilo yak realnist u znakovii systemi ekrannoi kultury ta seksualnist yak yii ideolohiia* [The body as reality in the sign system of screen culture and sexuality as its ideology]. *Kulturolohichna dumka*, 17, 19–25. [in Ukrainian]
5. DeLay, S. (2024). *Right perception, right worship: Beauty and life-affirmation in Marilynne Robinson's phenomenological fiction*. *Zeal: A Journal for the Liberal Arts*, 3(1), 80–92.
6. Perlovsky, L. (2010). *Beauty and art: Cognitive function, evolution, and mathematical models of the mind*. *WebmedCentral Psychology*, 1(12). http://www.webmedcentral.com/article_view/1322
7. Jiang, B., & de Rijke, C. (2021). *Structural beauty: A structure-based approach to quantifying the beauty of an image*. <https://arxiv.org/pdf/2104.11100>
8. Pappas, N. (2024). *Plato's aesthetics*. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2025 Edition). Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2025/entries/plato-aesthetics>
9. Beck, L. W. (1969). *Early German philosophy*. Cambridge, MA: Belknap Press.
10. Schiller, F. (1794). *Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen*. Stuttgart: Reclam.
11. Hall, M. P. (1928). *The secret teachings of all ages: An encyclopedic outline of Masonic, Hermetic, Qabbalistic and Rosicrucian symbolical philosophy*. Los Angeles: Philosophical Research Society. https://archive.org/details/theseecretteachingsofallages_202003
12. *Visionary experience*. (n.d.). The Library. <https://www.organism.earth/library/document/visionary-experience>
13. Ramachandran, V. S. (2011). *Neuroaesthetics: A coming of age story*. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 23(1), 132–135.
14. Kokun, O. M., Klymenko, V. V., Korniyaka, O. M., & Malkhazov, O. R. (Eds.). (2015). *Psykhofiziologichni zakonomirnosti profesiinoho samozdiisnennia osobystosti* [Psychophysiological regularities of professional self-realization of personality]. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian]

15. Hurlieva, T. S. (2018). *Doslidzhennia poniattia "harmonii" v aspekti zhyttievykh smysliv osobystosti* [Study of the concept "harmony" in the aspect of personal life meanings]. *Psykhologichnyi chasopys*, 6, 67–81. [in Ukrainian]
16. Merleau-Ponty, M. (1945). *Phénoménologie de la perception*. Paris: Gallimard.
17. *Tin u psykhologii: Podorozh do hlybyn vlasnoho "Ya"* [Shadow in psychology: Journey into the depths of one's self]. (n.d.). Esotera Portal. <https://esotera.space/spiritual/psychology/shadow-in-psychology/> [in Ukrainian]
18. Rizzolatti, G., Fadiga, L., Gallese, V., & Fogassi, L. (1996). *Premotor cortex and the recognition of motor actions*. *Cognitive Brain Research*, 3(2), 131–141. [https://doi.org/10.1016/0926-6410\(95\)00038-0](https://doi.org/10.1016/0926-6410(95)00038-0)
19. Aliksieieva, S. (2018). *Kontseptsiiia pidhotovky maibutnikh dyzaineriv do rozvytku profesiinoi kariery* [The concept of training future designers for the development of a professional career]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika*, 17, 177–181. [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025